

N' Auminium-Gusta

Det finns många män och kvinnor av betydelse i vår långa historia som aldrig fått ett erkännande av sin samtid. Det är med en viss inre tillfredsställelse jag här och nu vill ge några rader ur minnet av en av dessa gestalter i min hemby under 20-30 talet och framåt.

Hans namn var *Gustav Jonsson* född 27/12-1870 och dog den 1/12-1955. Denne särpräglade och unike levnadskonstnär och familjevän var en av många original i min hembygd som satt outplånliga spår i mitt minne. *Gustav* hade inget guldkantat liv, tvärt om. Men hela hans personlighet var en av pärlorna i armodets diadem. För hans del hade livet format sig så, att kampen för tillvaron blivit hårdare för honom än för de flesta.

Gustav var något av tusenkonstnär, mångsysslare, och livskonstnär, som alltid fick två plus två att bli fem. Han gick heller aldrig fåfäng en enda minut av sin vakna tid, vilket för honom var alldeles nödvändigt. Han hade ett kort misslyckat äktenskap bakom sej, och hans hustru *Hulda* flyttade efter skilsmässan till Stockholm med deras dotter *Märta* och bosatte sig i en stor våning på Vasagatan 48 där *Hulda* drev pensionatsrörelse.

Den skilsmässan kostade faktiskt hans eget levebröd under en stor del av sitt liv. År efter år skickade *Gustav* allt han kunde förtjäna till de två på Vasagatan. Dottern *Märta* var lika intelligent som sin far, och henne kostade han på hela vägen fram till tandläkareexamen genom sin egen försakelse. Efter legitimationen öppnade *Märta* egen praktik i våningen på Vasagatan. Våren 1940 besökte jag mor och dotter. Jag deltog i en utbildning på Veterinärhögskolan i Frescati i insemination och dräktighetsundersökning och passade en lördag på att besöka dem.

När jag den där vårdagen per telefon meddelade Tant *Hulda*, man sa ju så på den tiden, att jag tänkte besöka dem, hade jag även ett annat ärende. Jag tänkte den dagen samtidigt gå in på PUB för att köpa en enkel sommaröverrock, ett s.k. *Ghandiskynke*.

När Tant *Hulda* hörde mina planer och hälsade mig välkommen, bestämde hon sig på stående fot att följa med gossen från landet dels som smakråd och dels för att jag skulle hitta vägen runt kvarteret upp till PUB.

Inne på rockavdelningen hittade vi en manlig expedit som genast ville betjäna oss. Då visade Tant Hulda upp sitt fina manér med en röst som hördes i hela avdelningen:

- Nu ska Göte köpa en så fin rock att ingen ska se att Göte kommer från landet!

Ilskan och överrumplad av hennes påhopp, och väluppfostrad som jag var, kom min i hastigheten oöverlagda replik:

- Det kommer nog att bli lite svårt för mej det, Tant Hulda! Tant Hulda har ju nu bott i Stockholm i tjugofem år eller mer, och ändå kan alla se att Tant Hulda kommer från landet!

Nog om det besöket, men när detta hände var dottern Märta redan då märkt av sjukdom och dog tyvärr i cancer efter bara några få år som färdig tandläkare. Men tillbaka till hedersmannen Gustav Jonsson, som allmogen i hans senare liv döpte om till "n'Aleminum-Gusta."

Under några år i början på 1930-talet hade han en liten verkstad där han "på lediga stunder", pressade aluminiumkastruller och kittlar. Det var genom den verksamheten man gav honom namnet "n'Aleminum-Gusta".

De egenhändigt tillverkade aluminiumkärlen sålde han som gårdfarihandlare från en likaledes egenhändigt tillverkad cykelsläpkärra.

Samtidigt som han sålde sina kastruller, köpte han upp, eller bytte till sej, kalvskinn, ekorrskinn, lump och stickylle, vilket var hans ständiga bisyssla bland alla övriga bisysslor.

N'Gusta hade under sina försäljningsraider i socknen alltid väl beräknade vägar och tider så att han kunde infinna sej vid rätt tidpunkt i rätt gård där han visste att det vankades en måltid. För honom gällde det att alltid vara påpasslig. Under 1930-talet kom något för tiden nytt, nämligen kängor med rågummisulor, och även arbetshandskar av rent rågummi. Här såg n'Gusta, som var en riktig uppfinnarocke en ny affärsidé.

När han på sina affärsturnéer åkte omkring med sin cykelkärra passade han på att tigga ihop och samla in alla kasserade rågummiskor och handskar han kom över i gårdarna. Verkstadsgolvet blev så småningom fullt av fotsvettssluktande gummskor och skitiga rågummihandskar. Där satt n'Gusta sen på sina "lediga stunder" och skar rågummit i små tärningar och strimlor som han packade ner i stora konserveringsburkar.

Burkarna fylldes sedan med bensol, bentyl eller något liknande lösningsmedel. Efter ett par dagar var massan upplöst och innehöll nu tidernas bästa gummisolution. n' Gusta visste vad resultatet skulle bli.

Den här sega gummisolutionen fyllde han sen på tuber av samma typ som nutida kaviartuber. För alla andra var det en gåta hur han visste var tuberna fanns att köpa, men inte för honom. Solutionen var av bästa kvalitet och lättsåld, för det fanns inte en cykelslang inom kommunens gränser på den tiden som inte var lappad minst tio gånger eller mer, innan man kunde köpa en ny slang. En cykelslang kostade på 1930-talet 3:25.

Den här historien från verkliga livet är bara ett av bevisen på hur påhittig och kunnig n' Auminium-Gusta tvingades vara för att förtjäna en slant även på sånt som andra kastade på skräphögen. Men varje krona behövdes ju innan dottern var färdig tandläkare.

Det är kanske nyttigt för oss alla, att ibland erinra oss hur den äldre generationen ofta fick arbeta hårt och försaka mycket för sin och andras framgång och utveckling. Jämförelsevis gäller ju för dagen att gå på jakt efter studielån och bidrag av alla tänkbara slag.

N' Gusta hade många fler välklingande strängar på sin lyra, och här ska jag knäppa på ett par andra. En kväll kom han glädjestrålade hem till oss och sa:

- Ja ha komme på en idé!

Ja, det där med idéer från n' Auminium-Gusta, det var vi vana vid, så det var bara att lyssna vidare.

- Jo, ja ha komme på att ja skå jara flaggliner tå auminiumtrå. Dom kan då allri rottne (ruttna) och räckte i evighet.

Det var onödigt med motsägelser, och det dröjde bara några dagar innan n' Gusta satte sin idé i verket. Han var väl inte n' Auminium-Gusta för intet.

Maskinen som kom till användning vid tillverkningen var naturligtvis hans egen uppfinning, och fabriken i köket. Han skapade en spolmaskin utformad som en miniatyr av repslagarens utrustning. På ett stativ med fyra ben satte han en längsgående träaxel mot en extra tvärbalk i ramen och med vev i ena änden. På den axeln fäste han fem rullar med uppspolad tunn aluminiumtråd som han tvinnade ihop till en femtrådig lina genom att veva axeln runt. Linan var i sin tur fäst vid en tvärgående

axel i andra änden på stativet, också den med vev. På den axeln, eller rullen, skulle den färdigtvinnade linan nystas upp.

På den här beskrivningen har den intelligente läsaren förstått, att hur duktig och påhittig n'Gusta än var, så kunde han inte klara tillverkningen ensam. Det var nu jag kom till användning. N'Gusta skötte tvinningen så den blev jämn, och jag fick uppdraget att dra veven på tvärbommen och linda på den hoptvinnade linan. Det gick åt några meter lina innan jag lärt mig hålla den rätta takten så att linan inte blev ojämnt tvinnad. Vår respektive vevhastighet måste vara synkroniserad.

Den här idén blev också den en lysande försäljningsframgång för n'Aluminium-Gusta under åtminstone det första året. Det visade sej nämligen så småningom, att flagglinan töjde sej av solvärmen och krympte på kvällen. Den flagga som hissades tidigt på sommarmorgonen kunde mot kvällen ha dalat ner på nästan halv stång, och det var ju minst av allt meningen. Men på den tiden var det inte så vanligt med reklamationer.

Att jag fick vara med på ett hörn den gången får naturligtvis inte räknas som barnarbete utan som barnlek. Detta sagt med tanke på en framtida kritisk arbetslivsforskning, men nog blev det en extra femöring även för min egen byxficka.

Nu till en annan av n'Gustas många idéer, men här var inte jag involverad men däremot min mor. Det började bli vanligt med bärplockning i större kvantiteter för försäljning till uppköpare i början på 30-talet. För det mesta var det lanthandlarna som skötte uppköpen och bären skulle vara välrensade om man skulle få sälja. Det tog som regel längre tid att rensa än att plocka, men n'Gusta kom på hur han skulle utforma en ändamålsenlig bärrensare.

Han snickrade ihop en liten enkel modell där bären skulle rulla över en duk av säckväv som drogs runt över två sluttande rullar. Bären rullade då tvärs över säckväven, och skräpet följde med duken och föll ner på sidan. Det blev ett mer lyckat resultat den här gången än med flagglinorna, och n'Gusta tog modellen till bysnickaren som tillverkade trästommen som byggsats. Den kunde blivande kunder sen själva sätta ihop. Min mor fick äran och uppgiften att sy ihop säckväven som skulle löpa över rullarna.

Det blev succé även med den här uppfinningen, men hur länge den succén pågick vet jag inte, men jag vet att det efter en tid blev så att flera gick ihop om en

gemensam maskin. Det var alltid så i bygden på den tiden, att allt som kostade mer än 25 öre ansågs alltid vara för dyrt.

Inte heller biodling var främmande för n'Aleminum-Gusta. Sommaren 1936 vet jag att han försökte sig på även den näringen. För hur länge vet jag inte, då jag den hösten lämnade hembygden för gott, och numera inte har någon att fråga. Den här krönikan skulle bli ofullständig om jag skulle undgå att beröra en av hans personliga karaktärsegenskaper.

N'Aleminum-Gusta hade ett väl inmutat affärsrevir som han kunde nå med cykel. Självklart fick han veta en hel del av allt som skedde i de olika byarna på både ont och gott. Var ryktet eller händelsen negativ för den berörda parten, då förde han den aldrig vidare. Om något i den genren särskilt kittlade i öronen och de ville fråga n'Gusta om saken, hade han alltid ett standardsvar på ärans och hjältarnas språk:

- Ja vet nå ittna ja, får ja ha nå int hårt na!

Om det däremot var positiva händelser, då var han inte sen att förmedla. Föredömligt, eller hur?

Medan jag präntat dessa rader och alla goda minnen kommit fram, har jag ställt mig frågan vad som skulle ha hänt denne armodets gentleman om han fått åtnjuta boklig bildning. Trots den bristen var han otroligt vis och kunnig i det mesta och gav aldrig upp möjligheten att ytterligare förkovra sig.

N'Aleminum-Gusta, alias Gustav Jonsson från byn Näset, har lämnat spår i sanden som ingen vind kan blåsa igen.

© Göte Ingelman 2011